

Beynin Gelişimi: Medeniyet ve Stresin Rolü

Anatomik olarak beyin üç ana bölgeye ayrılır: ön beyin, orta beyin ve arka beyin. Ön beyinde bilişsel işlevlerin merkezi olan serebral korteksin çeşitli lobları yer alırken orta beyin ve arka beyin daha çok bilinç dışı, otonom fonksiyonlarla ilgilidir. Özellikle ön beyinde yer alan prefrontal korteks, üst düzey düşünme, planlama, karar verme ve sosyal etkileşim gibi becerilerin merkezidir ve bu bölgenin evrimi medeniyetin gelişimi ile yakından ilişkilidir.

Bu çıkarım, beynin prefrontal bölgesinin ve insan medeniyetinin gelişiminin paralel bir süreç izlediği gözlemine dayanır. Prefrontal korteks ile hayatta kalma içgüdülerini yöneten amigdala (orta beyin) arasında bir tür "alan rekabeti" olduğu ileri sürülebilir. Bu iki bölgenin insan davranışları üzerindeki etkisi farklıdır: Amigdala, tehlike ve stres karşısında ani, duygusal tepkiler üretirken prefrontal korteks bu tepkileri kontrol eder ve daha "medeni" davranışlara yönlendirir.

Bu bağlamda, orta beynin strese karşı tepkilerinin, hayatta kalma içgüdüğü ile şekillendiği ve daha ilkel tepkilere dayandığı söylenebilir. Strese verilen bu ani ve sert tepkiler, ilkel çevrelerde işlevseldir ancak modern dünyada çoğu zaman işlevsiz hale gelmiştir. Orta Çağ gibi "gri alanların" bulunmadığı, güvenliğin sağlanmadığı dönemlerde, düşman her durumda tehdit olarak algılanır ve şiddet içeren tepkiler kaçınılmazdı. Bu dönemde, prefrontal korteksin gelişiminin sınırlı kaldığı söylenebilir.

Ancak devletin şiddet tekeli eline alması ve bireyler arasındaki şiddeti engellemeye yönelik yasaların gelişmesi, medeniyetin yavaş yavaş şekillenmesine olanak tanımıştır. Bu süreçte insanlar birbirleriyle daha fazla iletişim kurmak ve ilişkilerini sürdürebilmek için bilişsel kapasitelerini geliştirmek zorunda kalmıştır. Endüstrinin gelişimi, eğitim sistemlerinin yaygınlaşması ve daha karmaşık sosyal ilişkiler, insan beyninde sinir hücreleri arasındaki bağlantıların artmasına ve bunun sonucunda entelektüel ve bilişsel becerilerin gelişmesine katkı sağlamıştır. Bu durumun medeniyetin ilerleyişiyle paralellik gösterdiği söylenebilir.

Stres ve Modern Toplumda Prefrontal Beynin Rolü

Beynin evrimi ve medeniyetin gelişimi sadece sosyal ve ekonomik koşullar tarafından değil, aynı zamanda ahlak, görgü ve adap kuralları gibi normlar tarafından da şekillendirilmiştir. Özellikle modern toplumda, prefrontal korteksin bireyleri strese karşı daha medenice tepkiler vermeye zorladığını görmekteyiz. Ancak bu, bireyin sürekli olarak baskı altında olduğu

anlamına gelir. Sosyal ilişkilerde ve profesyonel yaşamda, bireyler somut bir tehlike ile karşı karşıya kalmasalar bile, sürekli olarak “soyut” tehditlerle baş etmek zorundadırlar. Bu durum, bireyde kronik stres yaratır ve bu stresin birikmesi, ruhsal ve fizyolojik sağlık problemlerine yol açabilir. Örneğin, anksiyete bozuklukları, obsesif-kompulsif bozukluk, şeker, kolesterol ve tansiyon problemleri gibi hastalıkların stresin dolaylı sonuçları olduğu düşünülebilir.

Sürekli olarak gerçek ya da hayalî tehditlere maruz kalan birey, modern dünyanın belirsizlikleri ile mücadele etmeye çalışırken tıpkı Kafka'nın “Dava” romanındaki gibi, kendisini anlamlandıramadığı bir davanın içinde bulur. Bu süreçte, bireyin prefrontal korteksi stresle baş etmeye çalışırken, paradoksal olarak, duygulara dayalı karar verme eğilimi artabilir.

Korku, Güvenlik Politikaları ve Modern Toplumda Risk Yönetimi

Güvenlik politikaları ve sürekli savaş tehditleri, hükümetler ve siyasiler tarafından halkı yönlendirmek için oldukça etkili bir araç olarak kullanılmaktadır. Üçüncü Dünya Savaşı, nükleer tehdit ya da başka büyük ölçekli krizler, insanların zihinlerinde sürekli bir korku yaratmakta ve bu korku, bireylerin entelektüel ve rasyonel karar alma süreçlerini sekteye uğratmaktadır. Siyasiler, bireylerin amigdala gibi ilkel beyin bölgelerini aktif hale getirerek daha çok “biz ve öteki” ikilemine dayalı, kutuplaştırıcı bir siyaset izlemektedirler. Bu süreçte beyin, karmaşık sorunları analiz etmek yerine, düşmanı yok etmeye odaklanan basit ve ilkel tepkiler vermeye başlar.

Örneğin, sürekli bir nükleer savaş tehdidi ya da terör riskinden bahsedildiğinde, insanlar bu tehditlere karşı otomatik olarak korku tepkisi geliştirirler. Bu korku, bireyin zihinsel kapasitesini zorlar ve prefrontal korteksin devre dışı kalmasına yol açar. Yani insanlar, durumu rasyonel bir şekilde değerlendirmezler, aksine tehlikenin hemen bertaraf edilmesi gerektiğini düşünerek basit tepkiler verirler. Bu da siyasilerin kendi politik ajandalarını hayata geçirmeleri için uygun bir zemin oluşturur. Sürekli savaş, kriz ve güvenlik tehditleri üzerinden yürütülen bu siyaset, toplumun kolektif zihinsel kapasitesini azaltır ve bireylerin sadece iki seçenek arasında kaldıkları bir kutuplaşmayı besler: “Biz” ya da “onlar”.

Bu kutuplaşma, beynin eski evrimsel geçmişine dayanır. Biz ve öteki kavramları, hayatta kalma içgüdülerinin bir parçasıdır ve amigdalanın yönettiği bir süreçtir. Siyasi söylemler, bu ilkel mekanizmayı sürekli besleyerek toplumu farklı kamplara böler. İnsanlar, daha karmaşık ve uzun vadeli çözümler yerine, karşılarındaki “ötekini” tehlike olarak algılayıp tepkilerini

buna göre şekillendirirler. Bu noktada entelektüel bir çözüm arayışı değil, refleksif bir tepki ön plana çıkar.

Sonuç: Kutuplaşma Siyaseti ve Beynin İşlevselliği

Modern siyaset, korku ve kutuplaşma üzerinden ilkel beyin fonksiyonlarını aktif tutarak bireylerin entelektüel kararlar almasını engellemektedir. Savaş tehdidi, nükleer tehlike, terör gibi büyük tehditler, insanların prefrontal kortekslerini kullanmalarını zorlaştırır ve bu süreç, toplumların daha kolay manipüle edilmesine yol açar. Siyasetçiler, bu korkular üzerinden kitleleri yönlendirir, karar alma süreçlerini basitleştirir ve toplumu tek bir kutupta hizalamaya çalışır. Böylelikle birey, karmaşık dünyayı analiz etmek yerine, basit düşman-kimlik ilişkisiyle hareket eder. Beyin artık sadece "biz" ve "öteki" olarak çalışmaktadır ve bu da modern siyasetle bireylerin zihinsel yapısının nasıl ilkel hale getirildiğinin açık bir göstergesidir.

Bu bağlamda insanın zihinsel fonksiyonlarının evrimi, gerçekten mutluluk ve refah mı getirmiştir, yoksa yeni sorunlar mı yaratmıştır sorusu gündeme gelir. Modern yaşamın yarattığı kronik stres, bireyleri duygusal kararlar almaya yönlendirmekte ve bireylerin entelektüel potansiyellerini baltalamaktadır.

Muhammet Ali Yunus, "Beynin Gelişimi: Medeniyet ve Stresin Rolü"

<https://www.fikirtepede.com/siyaset/beynin-gelisimi-medeniyet-ve-stresin-rolu/>

(Yayın Tarihi: 9 Ekim 2024).